

8. Кулинич Н. Украина способна завоевать свое место на азиатском рынке / Н. Кулинич // День. – 2007. – № 141. – 22 августа.
9. Лещенко Л.О. Внутрішня і зовнішня політика КНР в контексті глобалізаційних процесів / Л.О. Лещенко // Дослідження світової політики : зб. наук. праць. – К. : Вид-во ІСЕМВ НАН України, 2000. – Вип. 14. – С. 72-82.
10. Погорелова І. Політичні відносини України з державами Східної Азії / І. Погорелова // Персонал. – 2009. – № 4. – С. 20-25.
11. Пронь С.В. США та Японія в АТР (50-90-ті рр. XX ст.) / С.В. Пронь. – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2003. – 244 с.
12. Шевчук О. Українсько-китайське співробітництво на рубежі XX-XXI століття / О. Шевчук. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.experts.in.ua>.
13. Шергін С. Азиатско-тихоокеанская дилемма / С. Шергін // Зеркало недели. – 2004. – № 32. – 14-20 августа.
14. Шергін С. Рушійні сили Азійсько-Тихоокеанського регіоналізму / С. Шергін // Зовнішні справи. – 2009. – № 2. – С. 36-39.
15. Шергін С.О. АТР: історія та сучасність / С.О. Шергін. – К. : Вид-во "Либідь", 1993. – 91 с.

Коринец Г.Б., Флейчук М.И. Роль украинско-азиатского сотрудничества в условиях усиления глобализационных процессов

Прослежено развитие экономических связей Украины со странами Азии. Рассмотрены возможности сотрудничества Украины со странами Азиатско-Тихоокеанского региона. Доказана необходимость углубления сотрудничества нашего государства с этим регионом.

Ключевые слова: процессы глобализации, азиатско-тихоокеанский вектор, сотрудничество, внешнеполитический курс, внешнеполитический вектор.

Korinets G.B., Fleychuk M.I. A role of the Ukrainian-Asiatic collaboration in the conditions in strengthening of globalization processes

Development of economic connections of Ukraine is traced with the countries of Asia. Possibilities of collaboration of Ukraine are considered with the countries of the Asiatic-Pacific region. The necessity of deepening of collaboration of our state is well-proven with this region.

Keywords: processes of globalization, pacific-ocean vector, collaboration, foreign-policy course, foreign-policy vector.

УДК 336.142:364.052 Доц. Р.А. Крамченко, канд. екон. наук – Львівська КА

БЮДЖЕТНЕ ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

Досліджено обсяги та проблеми фінансування заходів соціальної сфери. Проаналізовано структуру та динаміку бюджетного фінансування соціальної сфери та соціального захисту населення за 1999-2009 рр. Виявлено та охарактеризовано диспропорції бюджетних видатків, грошових ресурсів домогосподарств та заробітної плати.

Ключові слова: бюджет, державні фінанси, фінансування, соціальна сфера, соціальний захист

Вступ. Галузі, що спрямовують свою діяльність на забезпечення людського розвитку економічною наукою та практикою, традиційно об'єднуються у соціальну сферу, результати діяльності якої є суспільно значущими чи необхідними. Одним із основних джерел фінансових ресурсів соціальної сфери є бюджети різних рівнів – державний та місцеві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Взаємозв'язки економічного і соціального розвитку досліджено у працях Г. Беккера, Ф. Броделя, М. Вебера, К. Кларка, Т. Шульца та ін. Значення соціальної сфери та особливості її розвитку в Україні розглядали вітчизняні вчені (В. Гейєць, С. Гончарова, Е. Лібанова, Г. Лопушняк, Мельник, Б. Пасхавер, Д. Полозенко, У. Садова та ін.). Однак наслідки фінансової кризи та внутрішні хиби економіки України актуалізують дослідження проблем державного фінансування соціальних програм.

Метою дослідження є виділення проблем бюджетного фінансування соціальних видатків та фінансового забезпечення соціальної сфери і соціального захисту в Україні та окреслення напрямів їх подолання.

Виклад основного матеріалу. В Україні на фінансування заходів соціального захисту спрямовується близько 5 % від ВВП (у 2006 р. – 5,65 %, у 2007 р. – 4,05 %, у 2008 р. – 5,36 та у 2009 р. – 5,63 %), що багатократно нижче від середнього рівня країн Євросоюзу (26,2 %) і значно нижче від країн Східної Європи (Естонія – 12,5 %, Румунія – 12,8 %, Болгарія – 15,1 %, Польща – 18,0 %) [41]. Зауважимо, що ВООЗ рекомендує лише охорону здоров'я фінансувати щонайменше на рівні 5-6 % від ВВП.

У видатках зведеного бюджету України частка фінансування соціальної сфери та соціального захисту населення у 2009 р. становила 62,0 %, що більше 1999 р. на 24,1 в. п. (рис. 1). Динаміка цієї частки гірше апроксимується лінійним трендом ($R^2=0,649$) за суму видатків ($R^2=0,910$), котра щорічно у середньому зростала на 18 млрд грн. Очевидно, що збільшення цієї суми нівелюється інфляцією, і частка реальніше відображає соціальну спрямованість економіки, яка була найвищою у 2005 р. і 2009 р. Найбільше коштів у ці роки витрачалося на соціальний захист і соціальне забезпечення (28,2 % і 25,6 %). Частка витрат на освіту становила відповідно 18,9 % і 21,7 %, на охорону здоров'я – 10,9 % і 11,9 %, на духовний і фізичний розвиток – 2,5 % і 2,7 %.

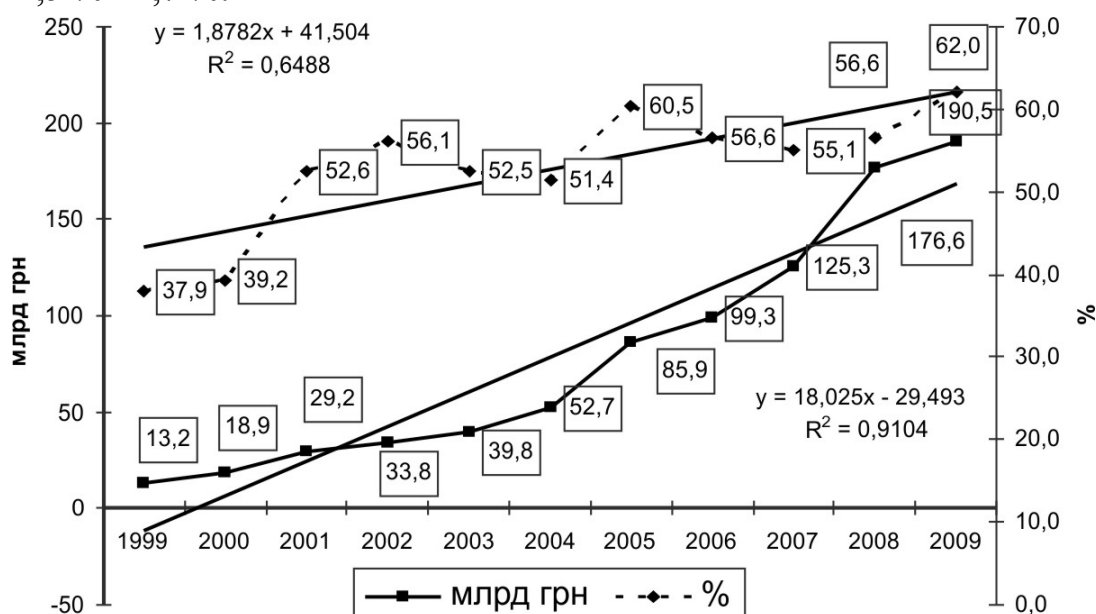

Рис. 1. Емпіричні дані та трендові моделі видатків зведеного бюджету України на соціальний захист і соціальну сферу (побудовано за [1])

Дослідженням видатків зведеного бюджету в розрізі економічної класифікації виявлено, що найвагомішими були соціальні виплати, які у 2005 р. і 2009 р. сягали відповідно 57,4 % та 59,1 % всіх видатків. Г. Лопушняк ці роки називає роками соціальних виплат, однак зазначає, що зменшення у 2009 р. частки капіталовкладень загрожує погіршенням матеріально-технічного забезпечення бюджетної сфери [2, с. 39].

Позитивна динаміка бюджетного фінансування соціальної сфери не вирішує всіх її проблем. Окрім чинника інфляції, дестимулятором є розрив між потребами та їх фінансовим забезпеченням. Наприклад, у 2009 р. охорона здоров'я була профінансована лише на 65,4 % від її мінімальної потреби, яка за розрахунками МОЗ України становила 56 млрд грн [3]. За таких умов отримані фінансові ресурси головним чином спрямовуються на оплату праці і комунальні послуги. На освіту замість 10 %, передбачених законодавством, виділено лише 7,3 % ВВП, на науку замість 1,7 % – 0,3 % ВВП. Набувши хронічного характеру, недостатнє фінансування науки та наукових розробок зменшує їх внесок в економіку. У ВВП частка виконаних наукових і науково-технічних робіт скоротилася від 1,36 % (1996 р.) до 0,95 % (2009 р.) [6, с. 18].

З табл. 1 бачимо, що зростання видатків зведеного бюджету України на соціальний захист населення (19,2 раза) та соціальну сферу (16,0 рази) значно випереджувало зростання ВВП (7,1 раза). Співвіднівши динаміку ВВП із видатками на соціальну сферу та соціальний захист і соціальне забезпечення населення, виявлено, що найменший розмах варіації коефіцієнтів випередження, а отже, і найсинхронніше зміна трьох досліджуваних показників, спостерігалася у 2000 р. (-2,8 %), у 2002 р. (10,1 %), і 2008 р. (-12,2 %). Відповідно, найбільшою асинхронністю характеризувався 2005 р. (30,3 %), у якому відносно 2004 р. зниження темпу приросту ВВП (на 1,8 в. п.) відбулося на тлі зростання темпів приросту видатків на соціальну сферу (на 14,1 в. п), соціальний захист і соціальне забезпечення населення (на 55,6 в. п.). Приріст ВВП за 2005 р. (27,3 %) відставав від приросту видатків зведеного бюджету України на соціальну сферу (38,0 %) на 78,3 в. п. або, а від видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення населення (105,6 %) на 78,3 в. п.

Оплата праці, посідаючи найбільшу частку в доходах домогосподарств (34,1 % у 1999 р. і 47,9 % у 2009 р.) і виявляючи тенденцію до збільшення, за темпами приросту (40,5 %) відстає від зміни пенсій, стипендій, соціальних допомог (60,5 %) (рис. 2). Найшвидше зростала частка доходів від підприємницької діяльності (на 6,97 % щорічно), тоді частка доходів від реалізації сільгосппродукції, а також грошової допомоги від родичів, інших осіб та інших видів грошової допомоги щорічно знижувалися відповідно на 2,67 % і на 0,73 %.

За випереджувального збільшення трансфертів послаблюється віддача від використання праці, знижується її мотивація. Для подолання цих диспропорцій необхідно переглянути систему чинних соціальних пільг і компенсаційних виплат, підстави їх надання, зміцнювати пріоритети у виділенні бюджетних коштів, спрямованих на покращення мотивування та забезпечення ініціативної й активної діяльності населення.

Табл. 1. Коефіцієнти зростання ВВП та їх співвідношення із зростанням бюджетного фінансування соціальної сфери, соціального захисту та соціального забезпечення населення України у 1999-2009 рр. (побудовано за [1])

Роки	Коефіцієнти зростання (до попереднього року)			Випередження зростання ВВП порівняно з видатка- ми зведеного бюджету на		Розмах варі- ації коефі- цієнтів випе- редження
	ВВП	видатки зведеного бюджету на		соціальний за- хист і соціальне забезпечення	соціаль- ну сфе- ру	
		соціальний за- хист і соціальне забезпечення	соціальну сферу			
2000	1,304	1,463	1,418	0,891	0,92	-0,028
2001	1,201	1,933	1,364	0,621	0,88	-0,259
2002	1,106	1,086	1,205	1,018	0,918	0,101
2003	1,184	1,032	1,264	1,147	0,937	0,211
2004	1,291	1,5	1,239	0,861	1,042	-0,181
2005	1,273	2,056	1,38	0,619	0,922	-0,303
2006	1,233	1,034	1,262	1,192	0,977	0,215
2007	1,31	1,171	1,329	1,119	0,986	0,133
2008	1,315	1,525	1,336	0,862	0,984	-0,122
2009	0,996	1,063	1,418	0,937	0,702	0,235
У середньо- му, рази	7,1	19,2	16,0	х	х	х

Рис. 2. Темпи зміни частки доходів у грошових ресурсах домогосподарств України за 1999-2009 рр. (побудовано за [4])

Індекс купівельної спроможності вітчизняної грошової одиниці у 1995-2009 рр. (табл. 2) не перевищував 100 %, варіюючи від 55,5 % (1996 р.) до 99,2 % (2002 р.). Це спричинило майже десятикратне знецінення гривні за 1995-2009 рр. Зростання ж заробітної плати у 25,9 раза не може слугувати характеристикою багаторазового покращення якості життя населення. Темпи зміни номінальної заробітної плати значно перевищують відповідні показники реальної заробітної плати. Остання лише у 2001-2008 рр. не опускалася нижче від рівня 1995 р. Найбільший темп відставання від цього рівня (-9,2 %) у 2009 р. Окрім того, розмір соціальних стандартів України відстає від рівня навіть багатьох постсоціалістичних країн. Так, мінімальна заробітна плата у Чехії та Польщі становить 330-570 євро. Збільшення соціальних стандартів має забезпечуватись відповідним зростанням продуктивності праці, яка в Німеччині майже у шість, а у Франції майже у вісім разів вища від вітчизняної [5, с. 18].

Табл. 2. Динаміка купівельної спроможності гривні та заробітної плати в Україні за 1995-2009 рр. (побудовано за [4])

Рік	Індекс, %				Зміна заробітної плати до 1995 р.	
	купівельної спроможності		заробітної плати до попереднього року			
	до 1995 р.	до попереднього року	номінальної	реальної	номінальної, рази	реальної, %
1996	55,5	55,5	171,4	96,6	1,7	-3,4
1997	47,9	86,3	113,7	96,6	1,9	-3,4
1998	43,3	90,4	107,2	96,2	2,1	-3,8
1999	35,3	81,5	115,7	91,1	2,4	-8,9
2000	27,5	78,0	129,6	99,1	3,1	-0,9
2001	24,6	89,3	135,2	119,3	4,2	19,3
2002	24,4	99,2	121,0	118,2	5,1	18,2
2003	23,2	95,1	122,8	115,2	6,3	15,2
2004	21,2	91,7	127,5	123,8	8,0	23,8
2005	18,7	88,1	136,7	120,3	11,0	20,3
2006	17,2	91,7	129,2	118,3	14,2	18,3
2007	15,2	88,7	129,7	112,5	18,4	12,5
2008	12,2	79,9	133,7	106,3	24,6	6,3
2009	10,5	86,3	105,5	90,8	25,9	-9,2

Диспропорції соціально-економічної політики держави сприяють збільшенню кількості та частки бідного населення. На Львівщині, як і в Україні, у передкризовий період ці показники виявляли тенденцію до скорочення, однак після 2008 р. напрям змінився на протилежний. У Львівській обл. чисельність населення із середньодушовими загальними доходами на місяць, нижчими прожиткового мінімуму у 2009 р. становила 605,6 тис. осіб, а її частка у загальній кількості населення – 23,3 %. Відносно 2008 р. ці показники збільшилися на 140,8 тис. осіб (30,3 %) і на 5,7 в. п. (30,6 %).

Розвинені країни світу дійшли висновку, що соціальний консенсус забезпечує баланс інтересів усіх верств населення. В Україні такий баланс відсутній, співвідношення доходів багатих і бідних становить 30:1 (для порівняння: в європейських країнах – 6:1, в Китаї – 7:1). Такий істотний розрив стимулює зневіру та розчарованість суспільства. Дослідження, проведене серед 24 європейських країн, засвідчило, що за рівнем сімейних доходів наша країна посідає передостаннє місце, а за довірою до влади й фінансових інститутів – останнє [3, с. 115]. Згладжування таких деструктивних процесів має забезпечуватись як скороченням розриву між багатими й бідними, так і доведенням його до рівня розвинених країн. Тут позитивним важелем слугуватиме прогресивна система оподаткування багатства (нерухомості та розкоші).

Висновки. Випереджувальне зростання соціальних видатків при уповільненні приросту ВВП свідчить про відсутність системного підходу до управління державними фінансами і актуалізує проблему пошуку альтернативних джерел фінансування соціальної сфери. Серед них для вищої освіти пропонують використовувати кошти від надання додаткових платних послуг, гранти і стипендії, кошти міжнародних організацій, для середньої – застосовувати фінансову автономію шкіл. На думку Д. Полозенка [5], такий захід є

передчасним, оскільки автономії мають передувати заходи, спрямовані на формування матеріально-технічної бази, набуття необхідного досвіду та ін. Для медицини особливе значення має система медичного страхування, зокрема державного, яке в Україні, по-перше, ще не реалізоване і, по-друге, у Міністерстві охорони здоров'я немає єдиного погляду щодо його впровадження. Зростання забезпеченості населення лікарями та лікарняними ліжками істотно відстає від поширення захворюваності. Із державного й місцевих бюджетів на одного хворого в Україні витрачається у середньому 1,5 тис. грн, що майже стократно менше від реальної вартості лікування (140 тис. грн і більше) і змушує хворих вкладати власні кошти або ж кошти меценатів. Потребує вдосконалення й вітчизняна система правового регулювання фінансового забезпечення соціальної сфери та соціального захисту. Серед істотних недоліків останньої виділяють відсутність єдиної стратегії розвитку держави, котра повинна базуватися на стратегії соціального розвитку.

Розглянута проблематика має перспективи подальших наукових досліджень, зокрема у руслі оптимізації управління державними фінансами та фінансовим забезпеченням стратегії соціального розвитку.

Література

1. **Звіт про** виконання державного бюджету України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.budget.rada.gov.ua/kombjudjet/control/>
2. **Лопушняк Г.С.** Бюджетне фінансування соціальних видатків в умовах трансформації економіки / Г.С. Лопушняк // Фінанси України. – 2010. – № 10. – С. 38-46.
3. **Гончарова С.Ю.** Соціальна відповідальність та роль компенсаційного пакета в її формуванні / С.Ю. Гончарова, Н.В. Водницька // Научные труды ДонНТУ. – Сер.: Экономическая. – 2006. – Вып. 103-2. – С. 111-118.
4. **Статистична інформація** Державного комітету статистики України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. **Полозенко Д.В.** Розвиток соціальної сфери як важлива умова економічного зростання України / Д.В. Полозенко // Фінанси України. – 2010. – № 10. – С. 15-20.
6. **Семиноженко В.** Україна в 2020 р.: дві версії одного майбутнього / В. Семиноженко // Урядовий кур'єр. – 2010. – 14 серпня. – С. 18.

Крамченко Р.А. Бюджетное финансовое обеспечение социальной сферы Украины

Исследованы объемы и проблемы финансирования мероприятий социальной сферы. Проанализирована структура и динамика бюджетного финансирования социальной сферы и социальной защиты населения на протяжении 1999-2009 гг. Обнаружена и дана характеристика диспропорций бюджетных расходов. Сделана оценка денежных ресурсов домохозяйств и заработной платы.

Ключевые слова: бюджет, государственные финансы, финансирование, социальная сфера, социальная защита

Kramchenko R.A. Budgetary financial providing of social sphere of Ukraine

Volumes and problems of financing of measures of social sphere are analysed. A structure and dynamics of the budgetary financing of social sphere and social defence of population is analysed during 1999-2009. Discovered and described disproportion of budgetary charges. The analysis of profits of population and payment of labour is carried out.

Keywords: budget, state finances, financing, social sphere, social defence.